

भूमिहिन दारिद्र्यरेषेखालील आदिवासींचे
सबळीकरण व स्वाभिमान योजनेअंतर्गत
खरेदी करावयाच्या जमिनीच्या किंमतीबाबत
मार्गदर्शक तत्वे विहित करणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
आदिवासी विकास विभाग,
शासन निर्णय क्रमांक : भुवायो-२०१८/प्र.क्र.१२७/का.१४
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय विस्तार भवन, मुंबई-४०० ०३२
दिनांक : २८ जुलै, २०२१

- वाचा :-** १) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग क्र.भुवायो-२००३/प्र.क्र.१४२/का.९,
दि. २४ फेब्रुवारी, २००४,
२) शासन शुध्दीपत्रक आदिवासी विकास विभाग क्र.भुवायो-२००३/प्र.क्र.१४२/का.९,
दि. २५ नोव्हेंबर, २००५
३) शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग क्र.भुवायो-२००९/प्र.क्र.१२६/का.९,
दि. ४ फेब्रुवारी, २०१०.

प्रस्तावना :-

ज्या अनुसूचित जमातीच्या कुटूंबाकडे कसण्याकरिता जमीन आहे, त्यांना उत्पन्नाचे साधन उपलब्ध झालेले आहे. मात्र दारिद्र्य रेषेखालील भूमिहिन आदिवासी कुटूंबांना उदरनिर्वाहाचे अन्य साधन नसल्याने त्यांना रोजगार हमी योजना किंवा खाजगी व्यक्तीकडे मजुरी करावी लागते. परिणामी त्यांच्या राहणीमानावर प्रतिकूल परिणाम होतो. त्यांचे उत्पन्नाचे स्रोत वाढावे व त्यांच्या राहणीमानात बदल व्हावा याकरिता त्यांचे मजुरीवर असलेले अवलंबित्व कमी होऊन त्यांना कायमस्वरूपी उत्पन्नाचे साधन उपलब्ध होणे आवश्यक आहे, याकरिता संदर्भित शासन निर्णयान्वये भूमिहिन दारिद्र्यरेषेखालील आदिवासींची सबळीकरण व स्वाभिमान योजनेंतर्गत ४ एकर जिरायती (कोरडवाहू) किंवा २ एकर बागायती (ओलिताखालील) जमिन उपलब्ध करून देण्यात येते. सद्यःस्थितीत अशाप्रकारे जमीन उपलब्ध करण्यासाठी संबंधित भागातील मागील ५ वर्षांचे खरेदी विक्री व्यवहार व प्रचलित शिघ्रसिध्द गणकाचे दर विचारात घेऊन दारिद्र्य रेषेखालील भूमिहिन आदिवासी लाभार्थ्यांना जमीन उपलब्ध करून देण्यात येत आहे. जमीन खरेदीसाठी येणा-या खर्चापैकी ५० टक्के रक्कम बिनव्याजी कर्ज व ५० टक्के रक्कम अनुदान म्हणून देण्यात येत आहे.

तथापि, गेल्या काही वर्षात जमिनीच्या दरांमधील झालेली वाढ लक्षात घेता आणि योजनेचा लाभ अधिकाधिक प्रमाणात लाभार्थ्यांना पोहचविण्याच्या दृष्टीकोनातून जमीन खरेदी किंमत यामध्ये सुधारणा करण्याची व योजनेची मार्गदर्शक तत्वे सुधारित करून एकत्रित शासन निर्णय निर्गमित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. त्यानुषंगाने पुढीलप्रमाणे शासन निर्णय निर्गमित करण्यात येत आहे.

शासन निर्णय -

भूमिहिन दारिद्र्यरेषेखालील आदिवासींचे सबळीकरण व स्वाभिमान योजनेंतर्गत जमीन प्रक्रीयेमध्ये जिल्हास्तरीय समितीस खरेदी प्रक्रिया सुलभ करण्यासाठी त्यांच्या अधिकार क्षेत्रात सुधारणा करून यापुर्वीचे सर्व शासन निर्णय अधिक्रमीत करून सुधारित एकत्रित मार्गदर्शक तत्वे खालीलप्रमाणे विहित करण्यात येत आहेत.

१. दारिद्र्यरेषेखालील भूमिहिन आदिवासींना जी जमीन वाटप करावयाची आहे त्या जमिनीचे दर निश्चित करणे, खरेदी करणे तसेच लाभार्थ्यांची निवड करण्यासाठी संबंधित जिल्ह्याचे जिल्हाधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखाली खालीलप्रमाणे जिल्हास्तरीय समिती स्थापन करण्यात येत आहे.

१	जिल्हाधिकारी	अध्यक्ष
२.	संबंधित अपर आयुक्त, आदिवासी विकास	सदस्य
२	मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद	सदस्य
३	जिल्हा कृषी अधिकारी	सदस्य
४	जिल्हा अधिक्षक भूमिअभिलेख	सदस्य
५	सह निबंधक, नोंदणी शुल्क व मुल्यांकन	सदस्य
६	उपविभागीय अधिकारी (संबंधित तालुका)	सदस्य
७	प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प	सदस्य सचिव

२. जिल्हाधिकारी यांच्या अध्यक्षतेखालील समितीने प्रचलित रेडीरेकरच्या किंमतीप्रमाणे जमीन विकत घेण्याचा प्रयत्न करावा. रेडीरेकरच्या किंमतीप्रमाणे जमीन उपलब्ध होत नसल्यास जमिनीच्या मुल्याबाबत संबंधित जमीन मालकाशी वाटाघाटी कराव्यात. त्यानुसार रेडीरेकरची किंमत अधिक २०% पर्यंत प्रथम वाढवावी. तरीसुद्धा जमीन विकत मिळत नसल्यास २० %च्या पटीत १०० %पर्यंत म्हणजेच रेडीरेकरच्या दुपटीपर्यंत वाढविण्यात यावी. तथापि, जिरायती जमिनीकरिता ही रक्कम प्रति एकर रु.५.०० लाख आणि बागायती जमिनीकरिता ही रक्कम प्रति एकर रु. ८.०० लाख इतक्या कमाल मर्यादत असावी.
३. उपरोक्तप्रमाणे जमीन उपलब्ध करून देण्याच्या अनुषंगाने जिल्हाधिकारी यांनी त्यांच्याकडे यापुर्वी शासनाच्या किंवा शासकीय महामंडळाच्या प्रकल्पासाठी अधिग्रहीत केलेल्या व वापरात नसलेल्या जमिनीचा आढावा घ्यावा. एखादी जमीन ज्या कारणासाठी संपादीत केली असेल त्या व्यतिरिक्त अन्य शासकीय कामासाठी वापरता येईल, त्यामुळे अन्य शासकीय योजनांसाठी यापुर्वी संपादित केलेली परंतु शिल्लक असलेल्या जमिनीपैकी लागवडी योग्य जमिनीचा या योजनेअंतर्गत वापर करण्याबाबत जिल्हाधिकारी यांनी आढावा घ्यावा. पाच वर्षांनंतर एखाद्या कार्यासाठी संपादित केलेली जमिन वापराविना परत करावी लागत असल्यास सदर जमीन अन्य शासकीय विभागांना आवश्यक आहे किंवा कसे याबाबत विहित नियमानुसार जिल्हाधिकारी यांनी खात्री करावी.
४. सदर योजना १००% शासन अनुदानित आहे.
५. सदरहू सुधारीत योजना प्रस्तुत शासन निर्णयाच्या दिनांकापासून लागू करण्यात येत असुन या योजनेचे नाव "भूमिहिन दारिद्र्यरेषेखालील आदिवासींचे सबळीकरण व स्वाभीमान योजना" असे आहे.
६. पुर्व सुधारीत योजनेच्या अंमलबजावणीमध्ये जमिनीची प्रतवारी निश्चित करणे, जमिनीच्या मालकीबाबतच्या परिपूर्ण माहितीचा अभाव असणे, जमिनीचा दर निश्चित करणे, जमिन मोजणी, ७/१२ उताऱ्यावर लाभार्थ्यांच्या नावांची नोंद घेणे इत्यादी विविध अडचणी असल्याचे आढळून आले आहे. याबाबत संबंधित कार्यालयाकडून आवश्यक ती माहिती वेळेत उपलब्ध करणे, अंमलबजावणी करून या योजनेअंतर्गत सत्वर लाभ देणे, या उपरोक्त बाबी विचारात घेऊन भूमिहिन दारिद्र्यरेषेखालील आदिवासींचे सबळीकरण व स्वाभीमान योजनेची राज्यामध्ये प्रभावीपणे अंमलबजावणी करण्यासाठी जिल्हाधिकारी यांचे अध्यक्षतेखाली गठित करण्यात आलेल्या जिल्हास्तरीय समितीस जमीन खरेदी करून लाभार्थ्यांना वितरण करणे या प्रक्रियेमध्ये सहाय्य करण्यासाठी प्रत्येक तालुका स्तरावर संबंधित तालुक्याचे महसूली उप विभागीय अधिकारी यांचे अध्यक्षतेखाली खालीलप्रमाणे "उप समिती" गठीत करण्यात येत आहे.

१	संबंधित उप विभागीय अधिकारी	अध्यक्ष
२.	प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प	सह अध्यक्ष
२	संबंधित तहसिलदार	सदस्य
३	संबंधित तालुका निरीक्षक भूमि अभिलेख	सदस्य
४	संबंधित तालुका कृषी अधिकारी	सदस्य
५	संबंधित मंडळ अधिकारी	सदस्य
६	संबंधित गावाचा तलाठी	सदस्य
७	संबंधित गावाचा ग्रामसेवक	सदस्य
८	प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प कार्यालयातील सहायक प्रकल्प अधिकारी	सदस्य सचिव

(टिप- ज्या प्रकल्पामध्ये प्रकल्प अधिकारी हे उपविभागीय अधिकारी नाहीत अश्या ठिकाणी प्रकल्प अधिकारी हे या समितीचे सह अध्यक्ष असतील.)

७. सदर उप समितीची जबाबदारी, अधिकार क्षेत्र व कार्यपद्धती “परिशिष्ट-अ” मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे राहिल. तसेच या योजनेअंतर्गत शेत जमीन विक्रीसाठी प्राप्त होणाऱ्या प्रस्तावासोबत सादर करावयाची कागदपत्रे/पुरावे इत्यादीची यादी “परिशिष्ट-ब” मध्ये दर्शविल्याप्रमाणे राहिल.
८. जिल्ह्यात ज्या ठिकाणी चांगल्या प्रतीची जमिन उपलब्ध आहे तिथे प्रथम जमिन उपलब्धता निर्धारण करून प्रचलित शासकीय आदेशानुसार दर निश्चित करून खरेदीची प्रक्रिया पूर्ण करावी. जमिनीच्या उपलब्धतेनुसार लाभार्थ्यांची निवड करावी. जमिन उपलब्ध झालेल्या गावांच्या परिसरात राहणा-या सर्व दारिद्र्यरेषेखालील भूमिहिन अनुसूचित जमातीच्या लाभार्थ्यांच्या नावाच्या चिटठ्या टाकून जिल्हाधिकाऱ्यांच्या नियंत्रणाखालील समितीने लाभार्थ्यांची निवड करावी. प्राधान्यक्रम द्यावयाच्या प्रवर्गासाठी वेगळ्या चिटठ्या टाकून निवडीची प्रक्रिया पूर्ण करावी. निवड प्रक्रिया अत्यंत पारदर्शक असणे आवश्यक आहे.
९. या योजनेकरीता निवडण्यात येणारा लाभार्थी हा दारिद्र्य रेषेखालील भूमिहिन असावा. निवडावयाच्या लाभार्थ्यांमध्ये खालील घटकांना प्राधान्य देण्यात यावे.
  - १) दारिद्र्यरेषेखालील भूमिहिन आदिवासी परित्यक्त्या स्त्रिया
  - २) दारिद्र्यरेषेखालील भूमिहिन आदिवासी विधवा स्त्रिया
  - ३) भूमिहिन कुमारी माता
  - ४) भूमिहिन आदिम जमाती
  - ५) भूमिहिन पारधी
१०. या योजनेअंतर्गत शासनाकडून जमीन खरेदी करून ती दारिद्र्यरेषेखालील भूमिहिन अनुसूचित जमाती कुटुंबाच्या पती-पत्नीच्या नावे केली जाईल आणि एकाच व्यक्तीचे कुटुंबियांच्या बाबतीत एकाच प्रमुखाच्या नावे नोंद करण्यात यावी. मात्र विधवा व परित्यक्त्या स्त्रियांच्या बाबतीत जमीन त्यांच्या नावे केली जाईल.
११. दारिद्र्य रेषेखालील भूमिहिन अनुसूचित जमाती कुटुंबाला ४ एकर कोरडवाहू (जिरायती) जमीन किंवा २ एकर ओलीताखालील (बागायती) जमीन उपलब्ध करून देण्यात यावी. शासनाच्या निर्णयाप्रमाणे जमीन ओलीताखालील असणे म्हणजेच बागायती समजावी. बागायती किंवा जिरायती जमिनीच्या किंमतीसंदर्भात जिल्हास्तरीय समिती निर्णय घेण्यास सक्षम असेल.
१२. प्रस्तुत योजनेअंतर्गत ४ एकरापर्यंत कोरडवाहू किंवा २ एकरापर्यंत ओलीताखालील जमीन वाटपासंबंधी शासनाचे आदेश आहेत. परंतु काही वेळा जिरायत ४ एकर व १० ते २० गुंठे किंवा ओलीताखालील जमीन २ एकर १० ते २० गुंठे अशी जमीन विक्रीसाठी उपलब्ध असते. तेव्हा जमीन खरेदीसाठी अडचणी येत असल्याची बाब जिल्हाधिकाऱ्यांनी शासनाच्या निदर्शनास आणली आहे, तेव्हा ४ एकर जिरायत किंवा २ एकर ओलीताखालील जमिनीपेक्षा जास्तीत जास्त २० गुंठे पर्यंत अधिक जमीन खरेदी करून लाभार्थ्यांना

- वाटप करण्यास समितीस अधिकार प्रदान करण्यात येत आहेत. मात्र अशी कार्यवाही करताना धारण जमिनीचे तुकडे पाडण्यास प्रतिबंध करण्याबाबत व त्यांचे एकत्रिकरण करण्याबाबत अधिनियम १९४७ मधील तरतुदींचा भंग होणार नाही यांची संबंधित तहसिलदार यांनी दक्षता घ्यावी.
१३. प्रस्तुत योजनेंतर्गत जमीन उपलब्ध असलेल्या गावातील पात्र लाभार्थी या योजनेपासून वंचित राहू नये म्हणून ज्या गावात जमीन उपलब्ध आहे त्याच गावातील पात्र लाभार्थ्यांची प्रथम निवड करण्यात यावी व त्या गावात लाभार्थी उपलब्ध नसल्यास लगतच्या इतर गावातील लाभार्थ्यांस जमिनीचे वाटप करण्यात यावे. लगतच्या गावातही लाभार्थी उपलब्ध न झाल्यास तालुका स्तरावरील लाभार्थ्यांचा विचार करण्यात यावा. परिस्थितीनुसार आवश्यक निर्णय जिल्हाधिकाऱ्यांच्या अध्यक्षतेखालील समितीने घ्यावेत.
१४. मागील ५ वर्षांच्या खरेदी/विक्री व्यवहाराचा तपशील व गाव नकाशा इत्यादीबाबत मार्गदर्शनाकरिता मुद्रांक शुल्क कार्यालय, नगररचना, भुमी अभिलेख विभाग यांच्याकडून आकारले जाणारे शुल्क यावर होणारा खर्च संबंधित जिल्ह्यांनी मंजूर तरतूदीतून करावा.
१५. जमीन उपलब्ध करण्यासाठी संबंधीत भागात मागील तीन वर्षांपेवजी पाच वर्षांचे खरेदी विक्री व्यवहार व प्रचलित शीघ्रसिद्ध गणकांचे दर विचारात घेऊन जमीन खरेदी करण्यात यावी.
१६. या योजनेंतर्गत लाभार्थ्यांचे किमान वय १८ व कमाल वय ६० इतके असावे. ज्या ठिकाणी एखाद्या दारिद्र्यरेषेखालील कुटूंब प्रमुखाचे वय ६० वर्षांपेक्षा जास्त आहे, अशा कुटूंबातील ६० वर्षांपेक्षा कमी वय असणाऱ्या कुटूंब प्रमुखाच्या पत्नीला सदर योजनेचा लाभ देता येईल.
१७. जमिनीचे वाटप लाभार्थ्याला झाल्यानंतर सदर जमिनीचे अन्य व्यक्तीस वा संस्थेस हस्तांतरण अथवा विक्री करता येणार नाही. लाभार्थी ज्याच्या नावावर जमीन आहे ती व्यक्ती जर मृत पावली तर लाभार्थ्याच्या कायदेशिर निकटतम वारसदारास त्या जमिनीचा हक्क मिळेल परंतु लाभार्थ्यास कायदेशिर वारस उपलब्ध नसल्यास सदर जमीन आदिवासी विकास विभागाच्या नावे करण्यात यावी. पुढे सदर जमीन पात्र नवीन लाभार्थ्यास उपलब्ध करून देण्यात यावी.
१८. सदर जमीन लीज वर अथवा भाडे पट्ट्याने देता येणार नाही. संबंधित लाभधारकाने जमीन स्वतः कसणे आवश्यक आहे. त्याबाबतचा करारनामा लाभार्थी यांचे समवेत करण्यात यावा.
१९. लाभार्थ्यांना वाटपाकरीता या योजनेंतर्गत कसण्यास अयोग्य, डोंगर उताराची, खडकाळ व नदी पात्राजवळच्या क्षारयुक्त व क्षारपाड जमिनीची खरेदी करू नये.
२०. प्रस्तुत योजनेंतर्गत खरेदी करण्यात येणारी जमीन शासनाच्या नांवे महाराष्ट्र शासन, आदिवासी विकास विभाग करून वर्ग-२ म्हणून लाभार्थ्यांना वाटप करावे.
२१. या योजनेत तुटक -तुटक जमिनीचे तुकडे खरेदी करू नये.
२२. या योजनेमधील १५ वर्ष वास्तव्याची अट वगळण्यात येत असून लाभार्थी त्या गावचा रहिवासी असावा. तसेच दारिद्र्य रेषेखालील यादीमध्ये त्याचे नावाची नोंद असावी.
२३. सदर योजनेचा लाभ मिळणाऱ्या लाभार्थ्यांना अनुसूचित जमाती उपयोजनेअंतर्गत कृषी व इतर सर्व संबंधित विभागामार्फत राबविण्यात येणाऱ्या योजनांतर्गतचा लाभ प्रथम प्राधान्याने देण्यात यावा.
२४. शासनाने ज्यांना गायरान, सिलींगच्या जमिनीचे वाटप केले आहे तसेच वैयक्तिक वनहक्क प्राप्त झालेल्यांना या योजनेचा लाभ मिळणार नाही.
२५. या योजनेंतर्गत उपलब्ध करून देण्यात आलेला निधी आयुक्त, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य, नाशिक यांच्या अधिनस्त राहील.
२६. या योजनेची अंमलबजावणी व सनियंत्रण आयुक्त, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य, नाशिक हे करतील आणि त्याचा अहवाल दर तीन महिन्यांनी शासनास सादर करतील.
२७. या योजनेसाठी संबंधित प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प हे आहरण व संवितरण अधिकारी असतील.

२८. प्रस्तुत योजनेतर्गत जमीन खरेदीच्या वेळी जमीन मोजणी शुल्क स्टॅम्प ड्युटी व नोंदणी शुल्क इत्यादीबाबतचा खर्च मंजूर तरतूदीमधून भागविण्यात यावा.
२९. या योजनेची प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प हे प्रसिध्दी करतील. योजनेच्या प्रसिध्दीसाठी रु.२.०० लक्ष रक्कम प्रतिवर्षी प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प यांच्या स्तरावर राखून ठेवण्यात यावी.
३०. प्रस्तुत योजनेसाठी खरेदी करावयाच्या जमीनीचे मुल्यांकन नगररचना/मुद्रांक शुल्क व नोंदणी कार्यालयाकडून करून घेण्यात यावी. मुल्यांकन शुल्काची रक्कम मंजूर तरतूदीतून संबंधित प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प यांनी भरण्यास हरकत नाही.
३१. या योजनेचे आयुक्त, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य, नाशिक व अपर आयुक्त, आदिवासी विकास यांनी दर महिन्याला आढावा घ्यावा व योजनेचे सनियंत्रण करावे. त्याचप्रमाणे योजनेच्या परिणामकारक अंमलबजावणीसाठी विभागनिहाय / जिल्हानिहाय वार्षिक उद्दिष्टही ठरवून घ्यावे.
३२. सदर योजना मुंबई आणि मुंबई उपनगर सोडून सर्व जिल्ह्यात राबविण्यात येईल. दरवर्षी या योजनेकरीता आवश्यक निधी उपलब्ध करण्यात येईल.
३३. जुन्या योजनेतर्गत ज्या लाभार्थ्यांना जमीनीचे वाटप करण्यात आले आहे त्यांना त्या त्या वेळचे योजनेचे निकष व अटी शर्ती लागू राहतील. तथापी पुर्वीच्या योजनेतर्गत खरेदी करण्यात आलेल्या परंतु वाटप न झालेल्या जमिनीचे वाटप या निर्णयाप्रमाणे होईल.
३४. जिल्हाधिकारी यांनी समितीची बैठक दर दोन महिन्यात घेणे बंधनकारक असेल.
३५. सदर योजना राबविण्याकरीता होणारा खर्च खालील लेखाशिर्षाखाली खर्ची टाकावा.
मागणी क्र.टि-४ “२२२५-अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती व इतर मागासवर्गीयांचे कल्याण, पंचवार्षिक योजनांतर्गत योजना-जनजाती क्षेत्र उपयोजना-०२-अनुसूचित जमातीचे कल्याण-१०२-आर्थिक विकास- (११) भूमिहीन आदिवासींना जमिनीचे वाटप-(११) (०१) राज्य योजनांतर्गत योजना (२२५-३५६५)दत्तमत्त”
सदर शासन निर्णय हा वित्त विभागाच्या अनौपचारिक संदर्भ क्र.२०९/२०२१/व्यय-१४, दि.२४.०२.२०२१ नुसार मिळालेल्या मान्यतेस अनुसरून निर्गमित करण्यात येत आहे.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२१०७२८१६२१२०३५२४ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावांने,

(ल. गो. ढोके)

सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मा.राज्यपाल यांचे प्रधान सचिव
२. मा. मुख्यमंत्र्यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
३. मा.उपमुख्यमंत्री यांचे सचिव
४. मा.मंत्री, आदिवासी विकास यांचे खाजगी सचिव.
५. मा. राज्यमंत्री, आदिवासी विकास यांचे खाजगी सचिव

६. मा.विरोधी पक्षनेते, विधानमंडळ मुंबई
७. मा.संसद सदस्य (सर्व)
८. मा.विधान मंडळ सदस्य (सर्व)
९. मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य, मंत्रालय, मुंबई.
१०. अपर मुख्य सचिव (वित्त), वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई
११. अपर मुख्य सचिव (महसूल) महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१२. अपर मुख्य सचिव, नियोजन विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
१३. अपर मुख्य सचिव, ग्राम विकास व पंचायतराज विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१४. प्रधान सचिव, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१५. प्रधान सचिव (वने) महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१६. सचिव, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१७. सर्व विभागीय आयुक्त
१८. आयुक्त, आदिवासी विकास, महाराष्ट्र राज्य, नाशिक
१९. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य सहकारी आदिवासी विकास महामंडळ मर्या. नाशिक.
२०. संचालक, अर्थ व सांख्यिकी संचालनालय, मुंबई
२१. आयुक्त, आदिवासी संशोधन व प्रशिक्षण संस्था, पुणे.
२२. अपर आयुक्त, आदिवासी विकास, ठाणे / नाशिक / नागपूर / अमरावती.
२३. सर्व जिल्हाधिकारी तथा सदस्य सचिव, जिल्हा नियोजन समिती
२४. सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हापरिषद.
२५. सर्व जिल्हा भूमि अभिलेख अधिकारी
२६. सर्व उपविभागीय अधिकारी
२७. सर्व सहनिबंधक, नोंदणी शुल्क व मुल्यांकन
२८. सर्व जिल्हा नियोजन अधिकारी
२९. सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी
३०. सर्व प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प.
३१. महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेता) महाराष्ट्र १ / २, मुंबई / नागपूर.
३२. महालेखापाल (लेखा परिक्षा), महाराष्ट्र १ / २, मुंबई / नागपूर
३३. अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई.
२५. माहिती व प्रसिध्दी संचालनालयातील आदिवासी विकास विभागाचे संपर्क अधिकारी.
२६. सर्व उप सचिव/अवर सचिव/कार्यासन अधिकारी, आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय,
२७. निवडनस्ती.(का.१४)आदिवासी विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई-४०००३२

---///---

शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग क्र. भुवायो-२०१८/ प्र.क्र.१२७/का.१४,

दि. २८ जुलै, २०२१ सोबतचे "परिशिष्ट-अ"

भूमिहिन दारिद्र्यरेषेखालील आदिवासींचे सबळीकरण व स्वाभीमान योजनेंतर्गत जमीन खरेदी प्रक्रीयेमध्ये जिल्हास्तरीय समितीस सहाय्य करण्यासाठी गठीत केलेल्या उप समितीची जबाबदारी, अधिकार क्षेत्र व कार्यपद्धती.

१. संबंधित प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प हे सदर योजनेंतर्गत त्यांचेकडे प्राप्त झालेल्या जमिन विक्री बाबतच्या प्रस्तावाच्या अनुषंगाने संबंधित उपसमितीला प्रस्तावातील जमिनीचे निरीक्षण करून जिल्हा समितीला जमीन खरेदीसाठी शिफारस करण्यास्तव प्रस्ताव आवश्यक माहिती व कागदपत्रांसह सादर करतील.
२. वरील प्रस्ताव हा संबंधित उपसमितीस प्राप्त झाल्यानंतर संबंधित प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प कार्यालयातील निरीक्षक हे संबंधित गावामध्ये योजनेमध्ये नमूद केलेल्या अटीप्रमाणे पात्र अर्जदार असल्याची खात्री करून घेतील. त्यासाठी संबंधित ग्रामसेवक व तलाठी यांनी आवश्यक कागदपत्रांसह पात्र व्यक्तींची यादी संबंधित प्रकल्प अधिकारी यांना सादर करावी. तसेच यामध्ये ठळक ठिकाणी उदा.ग्रामपंचायत कार्यालय, तलाठी कार्यालय, समाज मंदिर, जिल्हा परिषद शाळा, प्राथमिक आरोग्य केंद्र, आदिवासी वस्ती इत्यादी ठिकाणी प्रसिध्दी देईल. उपलब्ध पात्र व्यक्तींकडून तसेच यादीत नसलेल्या नवीन अर्जदारांकडून अर्ज प्राप्त करतील, ग्रामसेवक व तलाठी यांचेकडून प्राप्त झालेली अर्जदार / व्यक्ती यांची यादी तसेच नव्याने अर्ज केलेले अर्जदार या सर्वांची समीतीकडून छाननी, तपासणी करून पात्र अर्जदार / व्यक्तींची यादी तयार करतील. प्रकल्प अधिकारी यांनी सदरची यादी प्रमाणित करून ती संबंधित गावामध्ये व्यापक प्रसिध्दीसाठी द्यावी व त्यासंबंधी आक्षेप १५ दिवसाचे आत मागवावेत. आक्षेपांचे योग्य रितीने निरसन करून सुधारीत यादीस प्रसिध्दी द्यावी व यादी अंतिम करावी. सदर कामात पारदर्शकता असण्याचे दृष्टीने ग्राम पंचायत, तलाठी कार्यालय तसेच तहसिल कार्यालयाचे नोटीस बोर्डवर अंतिम यादी प्रसिध्द करावी.
३. उपरोक्त यादी अंतिम केल्यानंतर उपसमितीने संबंधित प्रस्तावित खरेदी करावयाच्या जमिनीचे प्रत्यक्ष स्थल निरीक्षण करावे व प्रस्तावित जमिन शेती योग्य व पिकाऊ असल्याची खात्री करून जिल्हास्तरीय समितीस जमिन खरेदीसाठी "जमिन खरेदी करावी" अथवा "जमिन खरेदी करू नये" किंवा "जमिन खरेदीस योग्य नाही" याबाबत सविस्तर पाहणी अहवाल देण्यात येऊन स्पष्ट शिफारस करावी. खरेदीसाठी शिफारस करतांना संबंधित विभागात पुरेसे पात्र लाभार्थी /अर्जदार असल्याची खात्री करून घ्यावी.
४. जमिनीचे स्थळ निरीक्षण करतेवेळी संबंधित गावातील पात्र अर्जदार / व्यक्तींपैकी किमान पाच अथवा पात्र असतील तितक्या (दोन्हीपैकी जे कमी असतील ते) अर्जदारांना जमीन प्रत्यक्ष दाखविण्यात यावी.
५. प्रस्तावातील जमीन विना बोजा/कुळ नसलेली/ वादग्रस्त नसल्याबाबतचे संबंधित तलाठी यांचे प्रमाणपत्र उपसमितीने प्राप्त करून शिफारशीसह जिल्हा समितीस पाठवावयाच्या प्रस्तावासोबत

जोडावे. मात्र सदर जमिनीबाबत कोणत्याही न्यायालयात वाद सुरू नसल्याबाबत व विक्री प्रस्तावातील जमीन कुठेही गहाण नसल्याबाबतचे संबंधित शेतजमीन विक्री करणाऱ्या जमीन मालकाचे शपथपत्र घेणे /स्वयंघोषणापत्र घेण्यात यावे.

६. वरीलप्रमाणे सर्व बाबींची खातरजमा करून उपसमितीने प्रस्ताव “जमिन खरेदीची कार्यवाही करावी /जमीन खरेदी करू नये” या शिफारशीसह प्रस्ताव प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प यांचेकडे प्राप्त झाल्यानंतर त्यांनी सदर प्रस्ताव जिल्हास्तरीय समितीच्या मंजूरीसाठी आवश्यक टिपणीसह सादर करावा. सदर प्रक्रिया किमान २ महिन्यात पूर्ण करावी. सदर प्रस्तावावर संबंधित जिल्हास्तरीय समितीने जमिन खरेदीसाठी दरासह मंजूरी प्रदान केल्यानंतर, प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प यांनी सदर जमिनीची मान्य दराप्रमाणे खरेदी करावी.
७. संबंधित जमिन खरेदी नोंदविल्यानंतर ८ दिवसांची पुर्वसुचना देऊन उपसमितीने अर्जदार तथा गावातील कमीत कमी दोन प्रतिष्ठित नागरीकांसमक्ष चिठठया काढून प्राप्त जमिन वाटपासाठी लाभार्थ्यांची नावे निश्चित करावीत व त्याप्रमाणे जिल्हास्तरीय समितीला अहवालाद्वारे कळवावे.
८. जिल्हास्तरीय समितीने प्रकल्प अधिकारी, एकात्मिक आदिवासी विकास प्रकल्प यांनी सदर अहवालाच्या आधारे निवड केलेल्या पात्र लाभार्थ्यांना पत्राद्वारे कळवून जिल्हाधिकारी/ मुख्य कार्यकारी अधिकारी किंवा लोकप्रतिनिधींच्या हस्ते जमिनीचे जाहीर वाटप करावे. सदर बाबीस स्थानिक व जिल्हास्तरावरील वर्तमानपत्रांमधून विनामूल्य प्रसिध्दी द्यावी.
९. पात्र लाभार्थ्यांना वाटप केलेल्या जमिनीची महसुली दस्तऐवजावर महाराष्ट्र शासन, आदिवासी विकास विभाग, वर्ग २ म्हणून तात्काळ नोंद घ्यावी व त्याप्रमाणे जिल्हा समितीस कळवावे.

*****

शासन निर्णय, आदिवासी विकास विभाग क्र. भुवायो-२०१८/प्र.क्र.१२७/का.१४,

दि. २८ जुलै, २०२१ सोबतचे "परिशिष्ट-ब"

भूमिहिन दारिद्र्यरेषेखालील आदिवासींचे सबळीकरण व स्वाभीमान योजनेंतर्गत जमीन विक्री करणारा/ जमीन मालक यांनी सादर करावयाची कागदपत्रे / पुरावे इत्यादीची यादी -

१. अर्जदाराचा (जमीन विक्री करणारा /जमीन मालक) विहित नमुन्यांतील अर्ज.
२. शेतजमिनीवर कोणताही बोजा नसल्याबाबत संबंधित तलाठी यांचे प्रमाणपत्र व ७/१२ उतारा.
३. संबंधित परिसरातील प्राथमिक, सहकारी कृषी पतपुरवठा सेवा सोसायटीची कुठल्याही प्रकारची थकबाकी नसल्याबाबतचे ना-हरकत प्रमाणपत्र.
४. संबंधित परिसरातील कृषी पतपुरवठा करणाऱ्या बँकेचे कुठल्याही प्रकारची थकबाकी नसल्याबाबतचे ना-हरकत प्रमाणपत्र.
५. प्रस्तावित विक्रीच्या शेतजमिनीचे क्षेत्रफळ बरोबर असल्याचा मोजणी विभागाचे टाचण व नकाशासह अहवाल.
६. जिल्हा समितीपुढे सादर केलेल्या प्रस्तावातील शेतजमिन समितीने खरेदी करणे बंधनकारक असणार नाही, याची शेतजमिन विक्री करणाऱ्या शेतकऱ्यास जाणीव असल्याबाबतचे घोषणापत्र व जमिनीच्या खरेदी प्रक्रियेमुळे कोणतीही नुकसान भरपाई मागणार नसल्याबाबत व सदर जमिनीबाबत कोणत्याही न्यायालयात वाद सुरु नसल्याबाबत व विक्री प्रस्तावातील जमिन कुठेही गहाण नसल्याबाबतचे संबंधित शेतजमिन विक्री करणाऱ्या जमीन मालकाचे शपथपत्र.
७. जमिन विक्रीच्या अर्जावर शेतजमिन विक्री करणाऱ्या व्यक्तींशिवाय कुटूंबातील दोन व्यक्तींच्या (उदा.सख्खे भाऊ, पत्नी, मुले इत्यादी) स्वाक्षऱ्या असाव्यात व त्यांचे विक्रीबाबत ना-हरकत प्रमाणपत्र घ्यावे.
८. जमीन विक्री करणाऱ्या इसमास आवश्यक कागदपत्रे समितीस सादर करण्यास /उपलब्ध करून देण्यास संबंधित तहसीलदार यांनी आवश्यक ते सर्व सहकार्य करावे.

*****